

Finansdepartementet
Ert dnr. Fi2023/03211

Yttrande – slutbetänkande Förändring genom försök. Försöksverksamhet i den kommunala sektorn (SOU 2023:94)

Örebro kommun har beretts tillfälle att lämna yttrande över slutbetänkandet Förändring genom försök. Försöksverksamhet i den kommunala sektorn (SOU 2023:94). Nedan följer Örebro kommuns synpunkter och kommentarer.

Generella synpunkter på utredningens utgångspunkter och förslag

Örebro kommun välkomnar slutbetänkandet. Eftersom samhällsutvecklingen går i hög hastighet behöver ramar, regelverk och förutsättningar för kommunerna ses över. Detta i syfte för att öka kommunernas förmåga och kapacitet att kunna bli mer flexibla för att snabbare kunna ställa om och bli stark i sin roll som samhälls- och demokratiutvecklare, samt i sin roll som välfärdstjänstleverantör för sina medborgare.

Oavsett storlek har alla kommuner i princip samma ansvar och skyldigheter att erbjuda kommunal service och välfärd till medborgarna. När riksdag, regering och statliga myndigheter fattar beslut om föreskrifter eller lägger fram förslag som berör kommuner förutsätts det i allmänhet med att alla kommuner har kapacitet och förmåga att hantera uppgifter och förändringar. Mindre kommuner har en svagare kapacitet och en större sårbarhet i sitt uppdrag gentemot medborgarna. Samma krav på Sveriges största kommun, Stockholms kommun, med drygt 980 000 invånare ställs på Bjurholms kommun med cirka 2 300 invånare.

Klimatförändringar och en åldrande befolkning är bara ett par exempel som pekar på behovet av en mer innovativ utveckling för att möta komplexa samhällsutmaningar. För att stimulera en sådan utveckling behövs olika insatser av styrning och stöd. Utredningen har undersökt hur försök som metod kan tillämpas i kommunal verksamhet, och ger intressanta inblickar i några av de tester som genomförts.

I utredningen påtalas att det inte finns någon tydlig definition av innebörden av begreppet försök. Örebro kommun ser detta som ett extra starkt skäl till att utredarna anger *sin* definition. Hela utredningen bygger på att granska och

utvärdera försöksverksamhet och avsaknaden av en definition kan göra det svårt att uttala sig om resultaten. Örebro kommun saknar även en diskussion om varför just försök ska utgöra metoden, och hur man särskiljer detta från till exempel testbäddar. En del i avsaknaden av en tydlig definition är att ange var skillnaderna ligger mellan existerande stödfunktioner/stödformer (till exempel Vinnova, Impact Innovation m. fl.) och de som nu föreslås. Hur kan olika satsningar komplettera varandra?

I urvalet av satsningar framkommer det att det ofta är så kallade eldsjälar som uppmärksammar olika behov. Detta är även tydligt inom Örebro kommuns innovationsarbete. Att prioritera kan vara en utmaning, och i utredningen är det inte tydligt på vilka grunder urvalen är gjorda. Här aktualiseras bland annat frågor om hur utredningen jobbat med att ta fram

- a. Rotorsaker: Hur vet vi att den utmaning som lyfts fram är den egentliga orsaken till det behov som ska mötas? Inom innovationsledning är detta ofta den springande punkten, men också en förutsättning för att ”på riktigt” hitta nya lösningar.
- b. Mål: Detta efterfrågas inom försöksverksamheten. I syfte att uppnå nya, mer innovativa lösningar är dock målet inte alltid klart från början, och när man pratar om utforskande arbetssätt så väljer man ofta att i stället peka på vilka värden som ska uppnås. Detta skulle kunna tillämpas även inom försök.
- c. Förankring och spridning: Detta är ofta en utmaning för eldsjälarna, som inte alltid har mandat eller tillgång till viktiga arenor för spridning och lärande. Hur kan man skapa strukturer som skapar förutsättningar för detta?

Synpunkter på försöksverksamheterna

Försök som utredning som inte kräver författningsändring

Samverkan för god och nära vård i Ljungby kommun

Bilden är att kommuner och regioner ligger långt framme och idag har mycket erfarenhet inom området. Väl känt är till exempel omställningen till Nära vård som pågår i hela landet, så även i Örebro kommun sedan åtta år tillbaka. För närvarande bereder Region Örebro län och berörda kommuner ett remissförslag som reglerar Hälso- och sjukvård i hemmet på primärvårdsnivå. Vidare har flera regioner i samverkan med kommunerna kommit långt vad gäller digitalisering i vården med till exempel nya systemstöd som pekar på den reformeringen av vården som krävs för att ge invånaren en sammanhållen vård.

Ett ledarprogram i region Jönköpings län

Att kommuner och regioner samverkar kring framtagandet av gemensamma ledarprogram i syfte att stärka samverkan och prova nya arbetssätt bedöms

vara av värde. Det ökar förståelsen för varandras uppdrag och minskar de organisatoriska mellanrummen.

En jämlik digital omvandling i kommunerna Sundsvall och Ånge

Detta bedöms vara en väg framåt om kommuner behöver välja för att stärka sin kapacitet och förmåga. Större kommuner som till exempel Örebro kommun kan spela en roll för den digitala utvecklingen i länet.

Försök som kräver författningsändring

Försöksverksamhet gällande ett statsbidrag till små kommuner

Riktade bidrag till små kommuner kan vara en modell för staten att få en bättre förståelse för hur man på nationell nivå kan påverka mindre kommuners kapacitet och förutsättningar att klara sitt uppdrag genom utformning av ekonomisk styrning.

Försöksverksamheter inom hälso- och sjukvårdsområdet

Örebro kommun har inga synpunkter.

Försöksverksamhet med kommunal samverkan gällande lantmäteriverksamhet

För att kommunerna ska kunna sköta samhällsplaneringen på ett ändamålsenligt sätt krävs att hela samhällsbyggnadsprocessen fungerar så effektivt som möjligt och där är lantmäterimyndigheten en viktig del. Örebro kommun är positiv till försöket som syftar till att utreda hur en effektiv samordning mellan fastighetsbildningen och plan- och byggprocessen ser ut i kommunerna, och om samordningen kan förbättras. Det kommer att gynna samhällsbyggnadsprocessen och hela samhället. För Örebro kommun specifikt är det viktigt att processen fungerar för att kommunen ska uppfattas som attraktiv för investeringar samt för att medborgare och företag ska få en så effektiv samhällsservice som möjligt, med hög kvalitet.

En samverkan med en annan kommun skulle för Lantmäterimyndigheten i Örebro kommun innebära möjlighet att utjämna ärendetoppar och dalar genom fördelning av ärenden och möjlighet att utnyttja personalresurserna mer effektivt. På så sätt skulle handläggningstiderna kunna minskas samt att möjligheten att tillhandahålla bättre service och stöd till samhällsbyggnadsprocessen och samhället kan förbättras.

Försöksverksamhet med renat råvatten som dricksvatten¹

Örebro kommun har inga synpunkter på förslaget, men anser att det är en klok

¹ Notera den stora skillnaden mellan beskrivning och verklighet, s. 27 och s. 277 (råvatten/gråvatten.), vilket är en väsentlig skillnad.

inställning att prova nya vägar framåt för att öka motståndskraften mot dricksvattenbrist.

Försöksverksamheter för att motverka välfärdsbrottslighet

Det försök som beskrivs skulle vara av stor vikt för att minska antalet oseriösa aktörer inom individ- och familjeomsorgen. Idag förlitar sig kommuner mycket på att verksamheten som upphandlas har IVO-tillstånd, medan aspekter som ekonomisk status, bolagets företrädare/styrelse, andra bolagsengagemang med mera inte kontrolleras på samma sätt. Om detta kontrolleras skulle det kunna resultera i att fler bolag utesluts, vilket både gagnar kampen mot välfärdsbrottslighet samt att den enskilde får sina behov tillgodosedda på ett bättre sätt.

Ytterligare en aspekt av detta kan vara att IVO även ska involveras. Detta utifrån att företag kan ha IVO-tillstånd men vara anmälda av flera kommuner och vara under utredning. Denna information är viktig för kommunerna att få på annat sätt än att få den från andra kommuner. Dels för att placeringar hos oseriösa företag kan undvikas, dels kan kommuner undvika placeringar hos bolag som kort därefter förlorar sitt tillstånd, vilket får som konsekvens att individen då behöver ryckas upp från sitt boende för att placeras någon annanstans.

Inkomna förslag på försök som inte resulterat i förslag

Ett av dessa förslag har handlat om kommuner som vill driva försöksverksamhet där de mot ersättning från Arbetsförmedlingen skulle ta över ansvaret för arbetsmarknadstjänst för vissa grupper. Detta reser ett antal frågor. Hur ser kommunens uppdrag och ansvar ut när det gäller arbetsmarknadspolitiska frågor? Har kommunernas ansvar förändrats sedan 2019 i och med januariöverenskommelsen? Är det en ny spelplan för kommunerna? Kan en lag från 1944 få en förnyad innebörd?

Lagen reglerar att det i varje kommun ska finnas en arbetslöshetsnämnd. Kommunen kan tillsätta en särskild sådan, men görs inte det utgör kommunstyrelsen arbetslöshetsnämnd. I lagen finns en grund att vila på men ett förtydligande behövs och ett tydligare uppdrag till kommunerna med finansiering för att systemet ska bli välfungerande. Kommunerna agerar redan idag som en fristående aktör. I nuläget tvingas kommunerna ta på sig ett ansvar utan uppdrag och detta är en konsekvens av att den statliga arbetsmarknadspolitiken inte fungerar för dem som står långt bort från arbetsmarknaden. Örebro kommuns uppmaning här är att förslaget från kommunerna omprövas.

Synpunkter på utredningens förslag om en permanent utredning

Utredningen föreslår att en permanent utredning bör tillsättas för att främja kommunal försöksverksamhet. Örebro kommuner anser att det är otydligt vad som avses. Kan en utredning betraktas som permanent? Finns det andra benämningar som bättre kan rubricera vad som avses?

Örebro kommun vill avslutningsvis framföra att testverksamhet – oavsett om den benämns som försök, innovationsprocesser, testbäddar etc – är en mycket viktig förutsättning för att åstadkomma den utveckling som krävs för att möta komplexa samhällsutmaningar. Vi välkomnar därför ökat stöd för en mer innovativ utveckling i kommunal verksamhet.

John Johansson (S)
Kommunstyrelsens ordförande
Örebro kommun